

Hitzaldia: Historia klinikoa euskaraz: beharra eta eskubidea

Historia klinikoa euskaraz: eskubidea eta beharra

Clinical History in Basque: right and necessity

Unai Larrinaga Torrontegi

Prebentzio Medikuntza espezialista

unai.larrinagatorrontegi@osakidetza.eus

1. Azalpena

Komunikazio klinikoan hizkuntza parekidetasuna da kalitate berme gehien eskeintzen duen komunikazio mota^{1,2}. Alegia, osasungintzako langileria talde batek artatzen duen pazientearen hizkuntza bera erabiltzea segurtasun *gold standard* bat da. Irizpide hau sistemaren arreta-maila guztietan bete beharko litzateke. Edonon eta edonoiz.

Gaur egun, paziente euskaldunek ez dute eskubide hau bermaturik eta arestiko *gold standard* hau ez da betetzen. Hau da, paziente euskaldunek ezin dute euren hizkuntza erabili ahozko komunikazioan edota ez dute behar duten informazioa euskaraz jasotzen, ahoz zein idatziz. Ondorioz, euskara hizkuntza lehenetsia duten pazienteen kalitate bermea ez litzateke beteko; eta egoera horrek bereizkeria eragingo luke erdara (frantsesa Iparraldean edota gaztelera Hegoaldean) lehenetsia duten pazienteen kalitate-mailarekin alderatuz.

Euskaldunak diren osasun-profesionalak aurkituz, pazientearen eta talde asistentzialaren arteko ahozko hizkuntza euskara izan daiteke; baina maiz ikusten dugu ere egoera horietan informazio idatzia bakarrik erderaz eskaintzen zaiola pazienteari: baimen informatuak, proba osagarrien emaitzak edota informazio-orriak adibidez. Are gehiago, bakarrik erderaz jasotzen dugu informazioa bere historia klinikoan: formularioak, txostenak, aurre-idatziak, testu libreko bilakaera orriak...

Historia kliniko hau pazientearen osasun-biografia edota kontakizun patobiografikoa osatzen duten elementu deskriptibo eta baloratiboz osatuta dago; prozesu asistentzial guztien unean uneko egoera eta bilakaera azalduz. Osakidetza-mailan Osabide izeneko programa informatikoa da gaur egun historia klinikoa osatzeko erabiltzen dugun lanabesa, nahiz eta oraindik badauden gordeta paperezko historia klinikoak. Eta gauza berezi bat gertatzen da paziente euskaldunen artean: ahozko komunikazioa euskaraz bada ere, pazientearen hizkuntza lehenetsia ez dator bere historia klinikoan idazten dugun hizkuntzarekin bat.

Historia klinikoan dagoen informazioa hiru mekanismo juridikoren bitartez dago babestua: intimitatearen eskubidea, askatasun informatikoaren eskubidea eta datu pertsonalen babeserako eskubideen bitartez. Lehenengoa eskubide negatibo bezala ulertzen dugu: eskubidea betetzeko, “ez ekite” ekintza bat egon behar da (kanpo interferentziarik gabe babestuko da informazioa). Azken biak, aldiz, eskubide positibotzat hartzen dira: Estatu edota gainontzekoen aldetik ekintza behar da eskubidea bermatuta egon dadin.

Pazientea eskubide hauen titularra izatera pasatzen den momentuan, eskubide hauen bermean subjektu aktibo bihurtzen da eta datuen kudeaketa eta kontrola bere menpe daude (informazioa, onarpena, sarrera, ezeztapena, zuzenketa...). Halaber, eskubideen titulartasunaren ikuspuntutik, pazientea subjektu subjektibotzat hartzen da eta, ondorioz, datu horiek tratatzen dituztenak (historia klinikoan aldaketak egiteko eskumena duten osasun-profesionalak) titularrarekiko betebeharrak

Urtzi Larrinaga Torrontegi

dituzte bere autoderminazio informatiboaren defentsan³.

Historia klinikoa euskaraz idaztearen praktikotasunari dagokionez, posible dela erakusten diguten adibideak ditugu. Alde batetik, terminologia biomedikoa euskaraz ere erabil daiteke, eta zenbat eta gehiago praktikatuz, orduan eta gehiago elikatuko dugu hiztegi biomedikoa. Izan ere, euskara beste hizkuntza bezain baliagarria da informazio biomedikoa erregistratzeko. Bestetik, badaude aurrerapausua eman duten profesionalak: fisioterapeuta, erizain laguntzaile, erizain, sendagile eta osasun-formakuntza espezializatua egiten ari diren kategoria desberdinetako egoiliarak. Osakidetzako Euskararen III Planak praktika hori aurreikusten du eta pazientearen segurtasuna kolokan jarri dezaketen mekanismoak jarri ditu martxan⁴: itzultzaile neuronalak, batik bat. Dena den, baliabide hauek ez dute paziente euskaldunen arreta euskaraz bermatzen eta, ondorioz, ez dute arestian azaldutako kalitate *gold standard*-a betetzen laguntzen. Are gehiago, ez dute historia klinikoa euskaraz lantzen duten profesionalen ongizana defendatzen; eta gaur egun ez dago babes-mekanismo argirik hauen aurkako jarreraren aurrean esku hartzeko edota hauek saihesteko⁵.

Labulbiduz, hizkuntza-parekidetasuna da eremu elebidunetako osasungintza-sistemen komunikazio-kalitate irizpiderik gorena baina ezaugarri hau ez da betetzen gure gizartean, euskara hizkuntza lehenetsia duten erabiltzaileek (pazienteek) ez baitute bermaturik euren hizkuntza-eskubideak. Aurrerapausoak egin behar dira ahozko zein idatzizko informazioa euskaraz jaso dezaten *gold standard*-a bete ahal izateko. Ahozko arreta euskaraz bermatzen den kasuen gehiengoan ere idatzizko informazioa erdaraz erregistratzen da historia klinikoa, eta praktika honek ez ditu betetzen pazientearen datu pertsonalak eta eurekiko duten autodeterminazio informatiboa betetzen. Gaur egungo praktika klinikoa historia klinikoa euskaraz idaztea errealtate bat da, bide hau lantzen ari den kategoria desberdinetako profesional kopuru zehazgabe bat baitago; baina ez dute babes mekanismo argirik hizkuntza-zapalkuntzak eragiten dituen bazterkeria kasuen aurrean.

2. Bibliografia

1. Tervalon M, Murray-Garcia J. Cultural humility versus cultural competence: a critical distinction in defining physician training outcomes in multicultural education. *J Health Care Poor Underserved*. 1998; 9:117-125.
2. Betancourt et al. Defining Cultural Competence: A Practical Framework for Addressing Racial/Ethnic Disparities in Health and Health Care. *Public Health Reports*. Association of Schools of Public Health. 2003; 118: 293-303.
3. Seoane Rodríguez JA. ¿A quién pertenece la historia clínica? Una propuesta armonizadora desde el lenguaje de los derechos. *Derecho y salud DS*. 2002; 10 (2): 231-254.
4. Eusko Jaurlaritza. Osakidetzan Euskararen Erabilera Normalizatzeko III Plana 2022-2028. Hurrengo helbidean ikusgai:
https://www.osakidetza.euskadi.eus/contenidos/informacion/osk_ii_euskara_plana/eu_def/adjuntos/Osakidetzan-Euskararen-Erabilera-Normalizatzeko-III-Plana.pdf
[2024/10/17an kontsultatua azkenekoz]
5. Ansa, A. Un médico de Aramaio denuncia coacciones de un facultativo por escribir en euskera. *El Diario Vasco*. 2023ko apirilaren 24a. Hurrengo helbide elektronikoa ikusgai:
<https://www.diariovasco.com/sociedad/salud/medico-aramaio-denuncia-coacciones-facultativo-escribir-euskera-20230424213353-nt.html> [2024/10/17an kontsultatuta azkenekoz].